ב"ה

עומק הפשט

טיוניס דרש"י

על פי 'לקוטי שיחות' כרך ה

פ' בשלח

הערות והארות יתקבלו בברכה בטל'
08-6882799 / 050-4125205
או במייל: rizs@neto.bezeqint.net
ניתן גם להזמין לפרשיות נוספות

כל הזכויות שמורות
©

תוכן העיונים

רש"י למד את הכתוב (טו, א) "סוס ורוכבו רמה בים" - כמכוון לכל הסוסים של המצריים / לכאורה, מכיון שנאמר בלשון יחיד היינו יכולים לפרש שהכוונה לסוס של פרעה בלבד / לגבי הים אין הבדל בין פרעה לסתם מצרי, ואין הבדל בין יחיד לרבים / לפני כן (יד, כג) הביא רש"י בתור חידוש ש"אינם חשובים כולם אלא כאיש אחד", כי שם הקב"ה "נלחם להם במצרים" / הטעם שמוכיחים את זה ש"טוב שבמצרים הרוג" (רש"י יד, ז) דוקא מפרשתנו, ולא ממכת בכורות שבפרשה הקודמת

א

"וירדפו מצרים ויבואו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים" (יד, כג)

כל סוס פרעה - וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד:

חז"ל הביאו תוכן דומה לגבי לשון הכתוב בתחילת שירת הים: "אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים"[1], וכן איתא במכילתא על הפסוק שם:

"וכי סוס אחד ורכב אחד היה? והלא כבר נאמר 'ויקח שש מאות רכב בחור וגו' מרכבות פרעה וגו'"! - אלא, כשישראל עושין רצונו של מקום, אין אויביהן לפניהם אלא כסוס אחד ורוכבו".

אמנם, רש"י בפירושו על הפסוק שם - לא הביא לדברי המכילתא הללו. ויש לומר, שאכן בדרך הפשט ("פשוטו של מקרא") אין דרשת המכילתא מתיישבת יפה בפסוק שם (אלא דוקא בפסוק דידן), וכדלקמן.

מין ה"סוס" - אך מי "רוכבו"?

לכאורה היה אפשר לומר, שאליבא דרש"י אין צורך בפירוש מיוחד על זה שנאמר "סוס ורוכבו" בלשון יחיד - כי כבר לימד אותנו רש"י בפ' וישלח[2], בפירושו על הפסוק "ויהי לי שור וחמור": "דרך ארץ לומר על הרבה שוורים 'שור'". והיינו, שכאשר נאמר "שור" הכוונה היא למין השור; ומעתה גם בפרשתנו, אפשר לומר בפשטות ש"סוס" היינו שם כללי למין הסוס, הכולל סוסים רבים.

---

1. פרשתנו טו, א.

2. לב, ו.

אך דוחק הוא, כי בשירת הים נאמר "סוס ורוכבו"; ובשלמא את תיבת "סוס" אפשר לפרש כשם כללי למין הסוס (הכולל סוסים רבים), אבל בנוגע לתיבת "רוכבו" הרי "רוכב" הוא תיאור לפעולה, ולא מתאים לומר שקיים "מין" כללי של רוכבים הנכלל בתיבת "רוכב".

[ובזה יש ליישב דבר פלא בתרגום אונקלוס, שבכמה מקומות בפרשה זו שנאמר "סוס"[3] הוא מפרשו "**סוסוות**", והיינו סוסים רבים - ודוקא בפסוק שם הוא מפרש "**סוסיא**", והיינו סוס אחד;

כי, תיבת "סוס" מצד עצמה אפשר שפיר לפרשה על מין הסוס הכולל סוסים רבים, אלא שבשירת הים נאמר "סוס ורוכבו" - וכיון שאת "רוכבו" אי אפשר לפרש כשם כללי למין הרוכבים, הרי על כרחך שהוא לשון יחיד, וממילא גם "סוס" הסמוך לו יש ללמוד בלשון יחיד. ואכמ"ל].

לגבי ה"ים" - אין מיוחסים!

ולפום ריהטא נראה לפרש, שבאמת "סוס ורוכבו" היינו פשוטו כמשמעו - סוס אחד ורוכב אחד. והיינו, שהכוונה היא (לא לריבוי הסוסים של מצרים ולרוכבים עליהם, אלא) להסוס שעליו רכב פרעה מלך מצרים בלבד; כי, מכיון שהעיקר במלחמה הוא המלך (ולאחר שהמלך נופל במלחמה מביא הדבר את מפלת כל צבאו), הרי ההדגשה היא על זה שהקב"ה "רמה בים" את פרעה ואת הסוס שעליו רכב.

ברם מדברי רש"י לעיל, בפירושו לפרשת ויחי[4], מוכח שלדעתו "סוס ורוכבו" מכוון לריבוי הסוסים והרוכבים של מצרים - ולא רק לפרעה בלבד:

נאמר שם "כי באפם הרגו איש", ורש"י מפרש שהכוונה היא לאנשי העיר שכם שנהרגו על ידי שמעון ולוי. וזה שנאמרו בלשון יחיד ("איש") הוא משום ש"אינם חשובין כולם אלא כאיש אחד"; ומביא לפירוש זה דוגמא מהכתוב כאן: "וכן במצרים: 'סוס ורוכבו רמה בים'". הרי לנו שלדעת רש"י הלשון "סוס ורוכבו" מכוון לריבוי אנשי מצרים, כשם שהכתוב "הרגו איש" מכוון לריבוי אנשי העיר שכם.

ויש להטעים שיטתו בזה:

כשמדובר על מפלת האויב על ידי מלחמה הנעשית בדרך הרגיל, אז שייך לומר שמדגישים במיוחד את מפלתו של המלך, כיון שהיא העיקר - כאשר מצליחים להתגבר על המלך, הרי זה גורם לכך שכל צבאו ייכנעו ויאבדו;

3. יד, ט. יד, כג. טו, יט.

4. מט, ו.

אך כאן מדובר על זה ש"סוס ורוכבו **רמה בים**", על זה שכאשר מצרים נכנסו לתוך הים השיב פתאום הקב"ה את הים לאיתנו ("וישב ה' עליהם את מי הים"[5]), והים הוא ששטף, הטביע, את כל מי שהיו אז בתוך הים.

ובכן, כאשר הים חוזר לאיתנו, הוא שוטף את כל מי שנקרה בדרכו, **בלי שום הבחנה כלל** בין המלך הגדול לבין אנשי החיל הפשוטים; ולכן, אין לפרש שהלשון "סוס ורוכבו" מתייחס לפרעה מלך מצרים דוקא, כי ענין זה של "רמה בים" מתייחס **בשווה ממש** לכל מי שהיה שם, ואי אפשר לומר שבנוגע לה"ים" היה איזה הבדל בין פרעה לאחרים.

רבים ויחיד - היינו הך

ומעתה יש לומר, שלכן לא הביא רש"י את דברי המכילתא, שהלשון "סוס ורוכבו רמה בים" שייך לזה שכאשר "ישראל עושין רצונו של מקום אין אויביהן לפניהם אלא כסוס אחד ורוכבו", כי בדרך הפשט **אין צורך** בדרשה זו.

והיינו, שגם לדעת רש"י הטעם שנאמר "סוס ורוכבו" בלשון יחיד הוא משום שכל הסוסים והרוכבים היו נחשבים בפועל כאחד בלבד - אולם לדעתו הרי זה (לא **חידוש** מיוחד מצד גדולת הקב"ה וגדולת עמו ישראל כו', שביחס אליה נחשבים כל האויבים "כסוס אחד ורוכבו", אלא) מצד **המציאות כפשוטה:**

כאשר הים שב לאיתנו, הרי נשטפו ונטבעו כל מי שהיה בתוכו בבת אחת, ממש כאיש אחד; כלומר: מצד המציאות של "רמה בים", הרי שאין שום הבדל בין יחיד לבין רבים, **והיינו הך ממש** אם היה בתוך הים רק איש אחד או שנמצאים בתוכו אנשים רבים.

ולכן, אין הכתוב מאריך ואומר "סוסים ורוכביהם" בלשון רבים, שזה מתאים דוקא במלחמה רגילה שבה נדרש **יותר כח** כדי לנצח רבים מאשר יחיד, ויש רבותא וחידוש בזה שהצליחו להתגבר על הרבים; אולם בנידון זה, אין שום חידוש ותוספת בזה שהים "הצליח" להטביע אנשים רבים יותר מאשר בזה ש"הצליח" להטביע אדם אחד, וממילא הלשון המתאימה כאן היא דוקא בלשון יחיד.

---

5. טו, יט.

ה' "נלחם" במצרים

אולם, אף שבפסוק "סוס ורוכבו רמה בים" אין רש"י מביא לדברי המכילתא - הרי שהוא מביא תוכן זה **לפני כן**, בפירושו על הפסוק "וירדפו מצרים ויבואו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים", שכאן אומר רש"י: "וכי סוס אחד היה? אלא מגיד שאין כולם חשובים לפני המקום אלא כסוס אחד".

והביאור בזה[6]:

באותה שעה - **לפני** שהקב"ה השיב את מי הים על מצרים שאז אבדו כולם כאיש אחד כו' - היה הקב"ה "**נלחם**" במצרים, ועל-דרך מלחמת בשר ודם.

וכמו שאמר משה לבני ישראל: "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון"[7], ובפירוש רש"י: "ה' ילחם לכם - בשבילכם". והיינו, שמשה אומר לבני ישראל כי הם אינם צריכים להילחם, כיון שהקב"ה הוא הנלחם בשבילם. וכן מפורש בהמשך הענין: "ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל **כי ה' נלחם להם במצרים**"[8] - שהקב"ה נלחם במצרים את מלחמתם של ישראל.

ומעתה, כיון שהקב"ה "**נלחם**" **עם מצרים** כביכול - בדוגמת בשר ודם הנלחם עם חבירו, הרי יש נתינת מקום למחשבה שבענין זה יש הבדל בין רבים ובין יחיד, וכמו בבשר ודם שהמלחמה כנגד רבים קשה יותר מאשר מלחמה כנגד יחיד;

וזהו **שמחדש** הכתוב (ובלשון רש"י: "מגיד") באומרו "סוס פרעה" - לשון יחיד, שגם בשעה זו שבה הקב"ה "נלחם" במצרים, הרי "אין כולם חשובים לפני המקום אלא כסוס אחד".

הפעם זו הוראה לרבים

ויש להוסיף בזה - מענין לענין באותו ענין[9]:

---

6. ולהעיר ממפרשי רש"י על אתר: צידה לדרך. נחלת יעקב. ועוד.

7. יד, יד.

8. יד, כה.

9. בכל הבא לקמן - ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק טז ע' 155. עיי"ש.

בתחילת הפרשה מסופר, אשר פרעה לקח "שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים וגו'"[10]. ורש"י שם מוכיח, שבהמות אלו היו מ"**הירא את דבר ה'**" שבמצריים - שדוקא הבהמות שלהם ניצלו מהמכות כו'. וממשיך רש"י: "מכאן היה רבי שמעון אומר, **כשר שבמצרים - הרוג**".

ומפרש הלבוש ענין ראיה זו, שמזה ש"הירא את דבר ה'" הביאו את בהמותיהם לפרעה, מובן שגם הם הצטרפו לפרעה ורדפו אחרי בני ישראל, וממילא גם הם **נאבדו לבסוף** ביחד עם כל הרודפים; ומזה **שהקב"ה איבד לה"ירא את דבר ה'"** ביחד עם כולם (שהרי "לא נשאר בהם עד אחד"[11]), הוכחה ברורה שגם "**כשר** שבמצרים" - "הירא את דבר ה'" - יש להרוג ולאבד, כי באמת גם הוא שונא לישראל וכו'[12].

ולפום ריהטא יש להקשות: למה המתין רבי שמעון עד לפרשתנו - וכדיוק לשון רש"י: "**מכאן** היה רבי שמעון אומר" - כדי להוכיח שאין הבדל בין המצריים, וגם "כשר" שבהם יש להרוג? הרי כבר במכת בכורות (שבסדרה הקודמת) ראינו שהקב"ה הרג **לכל** בכורי מצריים, גם ל"הירא את דבר ה'" שבתוכם, בלי יוצא מן הכלל!

ולפי דרכנו - יש לומר בזה:

ממכת בכורות אין הוכחה ברורה להנהגת בני ישראל - כי אפשר לומר שדוקא **הקב"ה** הוא שגלוי לפניו ש"כשר שבמצרים הרוג", והוא זה שיכול להכות את כל בכורי מצרים כי ידוע לו שאין בהם דבר טוב; אולם **בשר ודם**, שלפניו אין זה ידוע בבירור, צריך להיזהר יותר ולהשאיר בחיים את ה"כשרים" מחמת הטוב שיש בהם.

דוקא בפרשתנו, שבה הקב"ה לחם עם מצרים באופן של "ה' **ילחם לכם**", היינו שלחם עם מצרים במקום מלחמת בני ישראל **ובדוגמת מלחמת בשר ודם** כביכול (כאמור) - והרי בשר ודם אינו יכול להבחין כו' - ובכל זאת לחם עמהם עד ש"לא נשאר בהם עד אחד", הרי "מכאן" למדים **להנהגת האדם במלחמתו**, שגם "כשר שבמצרים הרוג".

ויש להאריך בזה, ועוד חזון למועד בעז"ה.

(חלק ה - ויחי א)

---

10. יד, ז.

11. יד, כח.

12. וז"ל הלבוש: "ולפי שניער ה' את פרעה וכל חילו בים, לא נשאר בהן עד אחד, ודאי היה בהן הרבה מאד מאותן היראים דבר ה', שכולם צללו בים .. אלא ודאי השם יתברך, הבוחן כל לבות ועשתונות, ידע שאע"פ שכבר היו יראים את ה', עכשיו נהפך לבם לשונאים ולהרוג ולאבד רדפו ולא היה בהם טוב אפילו גם אחד וכו'".

לעילוי נשמת האשה החשובה

מרים

ב"ר **יוסף ודינה** ז"ל

ישראלי

ליום היארצייט - ט"ז שבט

*

הוקדש על ידי בנה הרה"ח ר' **שמשון** שי'

ולזכות כל בני משפחתו שליט"א